

Botanik Parkların Rekreatif İşlevlerinin Kullanıcı Katılımı ile Değerlendirilmesi

Nilüfer SEYİDOĞLU AKDENİZ^{1*}, Ş. Doğanay YENER²

¹Bursa Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bursa

²İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İstanbul

Geliş Tarihi (Received): 08.03.2023, Kabul Tarihi (Accepted): 16.05.2023

✉ Sorumlu Yazar (Corresponding author*): nilufers@uludag.edu.tr

☎ +90 224 2941638 📠 +90 224 2941637

ÖZ

Kentsel açık yeşil alanların vazgeçilemez unsurlarından birisi olan parklar, insanların fiziksel ve ruhsal açıdan rahatlamalarını sağlamakla birlikte rekreasyon ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Kentlerin imajı güçlendiren ve yaşam kalitesini yükselten parklar, sosyal ve ekonomik açıdan da yarar sağlarlar. Parklar içerisinde yer alan botanik parklar insanlara bitkisel çeşitliliği tanıtarak farkındalık sağlayan kentsel açık yeşil alanlar olarak hizmet etmekle birlikte hem kent ekosistemine katkı sağlamaları hem de rekreasyonel aktivitelere olanak yaratmaları açısından önemli bir konumdadırlar. Bu çalışmada Türkiye'nin en önemli Metropol kenti olan İstanbul'un Bakırköy ilçe sınırları içerisinde yer alan Bakırköy Botanik Parkının rekreasyonel işlevleri kullanıcı katılımı ile değerlendirilmiştir. Çalışmada anket yöntemi uygulanmıştır. Anket çalışmasında kullanıcılar Bakırköy Botanik Parkını bir kent parkı olarak algıladıkları belirtmiş olup çoğunlukla gençlerin (26-35 yaş) parkı ziyaret ettiği ve 1-3 saat zaman geçirdikleri belirlenmiştir. Konfor ve imaj açısından kalabalıktan uzaklaşmak (%78) için gelinen bir park olması yanı sıra, çocuk oyun alanlarının varlığının önemli (%66,80) olduğu görülmüştür. Parkın donatı elemanları ve bakım yönünden bir takım eksiklikleri bulunmakla birlikte eğitim işlevini yeterince yerine getiremediği görülmüştür. Sonuç olarak, Bakırköy Botanik Parkı'nın hem rekreasyonel hem de eğitsel işlevlerini iyi bir biçimde sürdürebilmesi için gereken düzenlemelerin yapılması gerekliliği yönünde çözümler önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, botanik park, kullanıcı görüşleri, rekreasyon, rekreasyonel kalite

To Evaluate the Recreational Functions of Botanical Parks with User Participation

ABSTRACT

Parks, which are one of the indispensable elements of urban open green spaces, provide physical and mental relaxation of humans supporting their recreational needs. Moreover, parks which strengthen the image of cities and increase the quality of life, provide social and economic benefits. While the botanical parks in the parks serve as urban open green spaces that provide awareness to people by introducing plant diversity, they are in an important position both in terms of contributing to the urban ecosystem and creating opportunities for recreational activities. In this study, the recreational functions of Bakırköy Botanical Park, located in the Bakırköy district of Istanbul, which is the most important metropolitan city of Turkey, were evaluated with user participation. Questionnaire method was used in the study. In the survey, users stated that they perceived Bakırköy Botanical Park as an urban park, and it was determined that mostly young people (26-35 years old) visited the park and spent 1-3 hours. It was observed that in terms of comfort and image, a park to get away from the crowd (78%) is important as well as the presence of children's

Botanik Parkların Rekreatiyonel İşlevlerinin Kullanıcı Katılımı ile Değerlendirilmesi

playgrounds (66.80%). Although the park has some deficiencies in terms of equipment and maintenance, it has been seen that it cannot adequately fulfill its educational function. As a result, solutions have been proposed in the direction of the necessity of making the necessary arrangements for the Bakırköy Botanical Park to maintain both its recreational and educational functions well.

Keywords: İstanbul, botanical park, user opinions, recreation, recreational quality

GİRİŞ

Kentlerde yaşıyan insanların iş ve ev ortamlarının betonlaşması, çevre kirliliği, trafik sorunları gibi etkenlerden dolayı yeşil alanlara ihtiyaç duymaktadırlar. Yeşil alanlar insanların rekreatiyonel aktivitelerini karşılamakla birlikte fiziksel sağlığıa olumlu etki etmekte ve refah sağlamaktadır. Aynı zamanda yeşil alanlar kentin mikro iklimini düzenleyen doğal yaşam alanları olarak önem arz ederler (Miller ve ark. 2015; Sökmen ve Yener, 2022). İnsanların rekreatiyon ihtiyaçlarını karşıladıkları bu alanlar parklar, meydanlar, yaya alanları, vb.'dir (Hepcan ve Özkan, 2005). Parklar günlük yaşamda insanların keyif ve memnuniyet derecesini arttıran insanların yaşam kalitesinin yükseltilen yeşil alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ziyaretçilerine aktif ve pasif rekreatiyona olanağı sunan parklar, sosyal bağların da güçlenmesini de desteklerler (Lee ve Shen, 2013; Stanford ve Guiver, 2015; Razak ve ark., 2016). Kamusal alanlar içerisinde yer alan parklar toplumsal değişimin bir göstergesi olmakla birlikte rekreatif etkinliklerde bulunma imkanlarının sağlaması ise onları çekici kılmaktadır (Ayar ve ark., 2021). Günümüzde değişen dünya düzeninde pandemiler ile tanışan toplumların yeni yaşam düzenlerinde güvenli alanlar olarak parkları tercih etmişler ve insanlar parkların sağlıklı bir açık hava rekreatiyon alanı olarak fiziksel ve zihinsel sağlığın geliştirilmesinde ne kadar önemli olduğunun farkına varmışlardır (Sarp ve ark., 2021; Zhou ve ark., 2022). Parklar içerisinde yer alan botanik parklar bünyesinde bulunan zengin bitki koleksiyonları, yaban hayatı ve manzara güzelliği ile ön plandadırlar. Kuruluş özellikleri ile botanik bahçelerinden farklı olmayan botanik parklarda bilimsel çalışmalar yapılmamaktadır. Her yaştan ve her kesimden ziyaretçiye hizmet eden botanik parklar rekreatiyonel işlevleri ile birlikte eğitsel işlevleri bulunmakta olup doğru bir şekilde etiketlenmiş bitki koleksiyonları ile bitkiler hakkında bilgi sahibi olmayı sağlarken çevre bilinci oluşturmaktadır (Şat, 2002; Karaşah ve Var, 2016; Güneroğlu ve Pektaş, 2022). Bununla birlikte buldukları kentin akciğeri olarak hizmet eden botanik parklar hayati bir rol oynamakta ve ambiyansları ile dikkati çekmektedir (Connell ve Meyer, 2004; Mat Nazir ve ark., 2014).

Bir kent parkı niteliğinde olan botanik parklarının açık ve yeşil alan sistemi içerisinde çok yönlü katkıları olduğu yadsınamaz (Demircan ve Yılmaz, 2004). Bunun

için botanik parklar doğru tasarlanmış olması ve rekreatiyonel kalite kriterlerine (aktivite kullanım, ulaşılabirlik, konfor ve imaj, bakım, sosyallik vb.) uygun nitelikte olacak şekilde kullanım olanağı vermesi önemlidir (Yücel ve Yıldızcı, 2006; Güngör ve Çakır, 2021; Konaçoğlu ve Bekar, 2021). Özellikle İstanbul gibi nüfus yoğunluğu ve yapılaşmanın hızla ilerlediği metropolitan kentlerde, yeşil alanlara duyulan özlem ve istek her geçen gün artmakta olup kente hizmet eden rekreatiyon alanlarından biri olan botanik parkların ne denli önemli olduğu daha net anlaşılmaktadır. Bu hipotez doğrultusunda bu çalışmada İstanbul'un Bakırköy ilçe sınırları içerisinde bulunan Bakırköy Botanik Parkı'nın kalite kriterleri bağlamında rekreatiyonel işlevleri kullanıcı katılımı ile değerlendirilerek öneriler geliştirilmiştir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın ana materyalini İstanbul ilçesi Avrupa yakası Bakırköy ilçesinde bulunan Bakırköy Botanik Parkı oluşturmaktadır. İstanbul ili, Marmara bölgesinin kuzeyinde Asya ve Avrupa kıtasının birleştiği son derece stratejik konumda yer alıp, 28° 01" ve 29° 55" Doğu boylamları ile 41° 33" ve 40° 28" kuzey enlemleri arasında bulunur. Kentte Karadeniz ile Akdeniz arasında bir geçiş iklimi tipi hakimdir. Bahar mevsimleri daha kısa olmakla birlikte dört mevsim görüldüğu İstanbul ilinde, en yüksek sıcaklık +40 derece, en düşük sıcaklık ise -11 derecedir. Marmara bölgesinin en çok yağış alan şehirlerinden biri olup, yıllık yağış miktar 744 mm, ortalama nispi nem oranı %75'dir. Yıl boyunca en nemli aylar %80-85 nem oranı ile Aralık ve Ocak aylarıdır (Gürel ve Gündüz, 2011).

Bakırköy Botanik Parkı İstanbul ili Bakırköy ilçe sınırları içerisinde yer almakta olup Bakırköy Belediyesine bağlı olarak 2013 yılında kurulmuş bir parktır (Şekil 1). Park içerisinde 11 adet tematik bahçe, 3 adet rüzgâr türbini, 8 m yüksekliğe sahip bir çağlayan ile kaskatlı bir havuz, manzara seyir terasları, çocuk oyun alanları, doğal gölet, süs havuzları, göçmen kuşlar için yapılmış bekleme alanları, heykeller, piknik alanları, sosyal tesisler ve otopark gibi birimler yer almaktadır. Bununla birlikte 2 adet 11,50 metre ile Türkiye'nin en yüksek oyun kuleleri de park içerisinde yer almaktadır. Parkın enerji ihtiyacı tümüyle rüzgâr jeneratörleri ile ve güneş

Botanik Parkların Rekreasyonel İşlevlerinin Kullanıcı Katılımı ile Değerlendirilmesi

enerji panelleriyle sağlanmakta olup içerisinde bulunan 5200 m²'lik gölet parkın ilgi çekici noktalarından birisidir. Zengin bir bitkisel çeşitliliğe sahip olan Bakırköy Botanik Parkında yaklaşık olarak 262 bin 500 adet

civarında bitki yer almaktadır. Ayrıca Bakırköy Belediyesi tarafından Soma'da yaşamlarını kaybeden maden emekçilerinin anısına dikilen 301 adet fidan da park içerisinde yer almaktadır (URL-1, 2022).

Şekil 1. Çalışma alanının konumu

Bu çalışmada anket yöntemi uygulanmıştır. Örneklem büyüklüğü İstanbul ili Bakırköy ilçesi nüfusu göz önüne alınarak belirlenmiştir (Vural, 2012). 2020 yılı verilerine göre ilçe nüfusu 229,229'dur (TUİK, 2022). Buna göre örneklem büyüklüğü 245 olarak hesaplanmış ve toplam 250 adet anket uygulanmıştır. Anketler rasgele seçilmiş kişilere yüz yüze görüşme şeklinde ve kişilerin kendi rızaları alınarak gerçekleştirilmiştir (Kaffashi ve ark., 2013; Pirselimioğlu Batman ve ark., 2019; Arslan ve Kaymaz, 2020; Sinh ve Anh, 2020).

Anketler, kullanıcılarının genel profili, botanik park kavramı hakkındaki bilgileri, rekreasyonel kullanım durumu, kalite kriterleri bağlamında olumlu ve olumsuz özellikler olmak üzere üç kategoride oluşturulmuştur. Birinci kategoride kullanıcı profilinin belirlenmesine yönelik olarak cinsiyet, yaş, meslek, eğitim ve gelir vb. ile ilgili sorular sorulmuştur. İkinci kategoride Botanik Park kavramının ne olduğu ile ilgili sorular ile birlikte kullanım durumu (ulaşım şekli, kullandıkları mevsim, gün ve zamanı, geliş sıklığı ve kiminle geldikleri) ile ilgili sorular yer almıştır. Üçüncü kategoride ise rekreasyonel kalite kriterleri bağlamında parkın olumlu özellikleri konfor ve imajı, sosyalleşme, rekreasyonel işlevler ve ula-

şım olarak değerlendirilirken olumsuz özellikleri ise yönetim ve güvenlik, donatı elemanları ve bakım, gürültü olarak sorgulanmıştır. Olumlu ve olumsuz özellikler ile ilgili sorularda 3'lü Likert ölçeği kullanılmış olup "Katılıyorum", "Kısmen Katılıyorum" ve "Katılmıyorum" olarak değerlendirilmiştir (Kaffashi ve ark., 2013; Sağlık ve Kelkit, 2014; Pirselimioğlu Batman ve ark., 2019; Arslan ve Kaymaz, 2020; Shapoval ve ark., 2020; Sinh ve Anh, 2020; Zhou ve ark., 2022)

Anketlerden elde edilen veriler SPSS 22 paket programında yer alan sıklık (frequency) analizi ile değerlendirilmiş olup değişkenler arasındaki ilişkiler çapraz tablolar, ki-kare ve korelasyon analizi ile tespit edilerek yorumlanmıştır. Anlamlılık seviyeleri ** 0.01 ve *0,05 olarak uygulanmıştır.

BULGULAR

Bakırköy Botanik Parkı Kullanıcılarının Genel Profili

Ankete katılanların %55,60'ı kadın, %44,40'ı erkektir. Kullanıcılar genellikle %20 ve %14 ile Bakırköy, Merter

Botanik Parkların Rekreatiyonel İşlevlerinin Kullanıcı Katılımı ile Değerlendirilmesi

semtlerinden gelmektedir. Bunun yanı sıra Fatih, Zeytinburnu, Küçükçekmece, Kağıthane, Avcılar, Yenibosna gibi genellikle İstanbul Avrupa yakasından ikamet eden kullanıcılar bulunmaktadır. Ankete katılanların %45,20'si evli %54,80'i bekar katılımcılar olup en

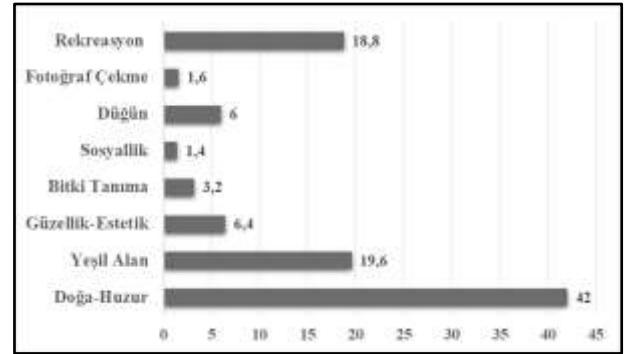
yüksek oranda %27 ile 26-35 yaş aralığındaki kullanıcıların olduğu görülmüştür. Parkı ziyaret edenler çoğunlukla %42 ile üniversite mezunu, %29,60 ile memur kullanıcılar olurken aylık gelir seviyesi %28,00 ile 6001-8000 TL olan kullanıcılarıdır (Tablo 1).

Tablo 1. Kullanıcıların genel profili

Kullanıcılar		F (%)	Kullanıcılar		F (%)	
Cinsiyet	Kadın	55,60	Meslek	İşçi	8,80	
	Erkek	44,40		Memur	29,60	
Yaş	18-25	20,80		Emekli	12,80	
	26-35	27,20		Serbest meslek	11,20	
	36-40	21,20		Ev hanımı	10,40	
	41-55	17,60		Öğrenci	14,00	
	56-65	10,40		İşsiz	3,20	
	65 ve üzeri	2,80		Özel sektör	10,00	
	Eğitim	Okur-yazar değil		-	Gelir	1000-2000 TL
İlköğretim		10,00		2001-4000 TL		6,40
Lise		40,00	4001-6000 TL	24,00		
Üniversite		42,00	6001-8000 TL	28,00		
Yüksek lisans / Doktora		8,00	8001-10000 TL	26,00		
			10001 ve üstü	9,20		

Kullanıcıların Botanik Park Bilgileri

Ankete katılanların botanik park kavramını tanımlamaları istendiğinde %44'ü botanik parkın ne anlama geldiğini bilmediğini belirtirken, %56'sının bildiği söylemiştir. Botanik park kavramını bilen kullanıcılar için botanik parkın ne ifade ettiği sorgulandığında ise ankete katılanların %42 ile büyük çoğunluğu botanik parkı doğa-huzur olarak tanımlarken en az oranda ise % 1,4 ile sosyallik olarak belirtmişlerdir (Şekil 2). Katılımcılar genellikle (%24,4) Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi'ni bildiklerini söylerken, %64'ü ise cevap vermemişlerdir. %2,8'i ise Bursa Botanik Parkı ile Batum Botanik Bahçesi'ni duyduklarını söylerken %0,8'i de Alfred Heilbronn Botanik Bahçesi'ni söylemişlerdir. Ayrıca kullanıcıların %50,40 ile büyük çoğunluğu botanik parkı arkadaşlarının bilgilendirmesiyle öğrendiklerini belirtirken, %2,'si gazete veya dergi aracılığıyla öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Şekil 2. Bakırköy Botanik Parkı'nın kullanıcılar için anlamı

Bakırköy Botanik Parkının Rekreatiyonel Kullanım Durumu

Rekreatiyonel kullanım açısından kullanıcıların %42,80 ile büyük çoğunluğunun özel araç ile geldiği belirtirken, bunu %32,80 ile toplu taşıma ve %18,40 ile yaya olarak ulaşım izlemiştir. Ankete katılanlar en yüksek oranda % 40,00 ile yaz aylarında, %44,40 ile haftasonu, %28,40 ile ayda bir-iki kez ve %41,60 - %41,20 ile arkadaşları ve aileleri ile geldiklerini belirtirken

Botanik Parkların Rekreasyonel İşlevlerinin Kullanıcı Katılımı ile Değerlendirilmesi

%71,20 ile parkta 1-3 saat zaman geçirdiklerini söylemişlerdir (Tablo 2).

Tablo 2. Rekrasyonel kullanım durumu

Kullanım Durumu		F (%)	Kullanım Durumu		F (%)
Ulaşım Şekli	Yaya	18,40	Geçirilen Zaman	0-1 saat	11,20
	Bisiklet	2,40		1-3 saat	71,20
	Motorsiklet	2,00		3-5 saat	15,20
	Taksi	1,60		5 saat ve üzeri	2,40
	Özel araç	42,80		Geliş sıklığı	İlk defa
	Toplu taşıma	32,80	Her gün		7,60
Kullanılan Mevsim	İlkbahar	14,00	Haftada bir		5,20
	Yaz	40,00	15 günde bir		23,60
	Sonbahar	9,20	Yılda bir		16,80
	Kış	0,80	Ayda bir- iki		28,40
	Her mevsim	36,00	İki üç ayda bir	10,40	
Kullanılan Gün	Hafta içi	14,00	Kiminle geldiği	Yalnız	12,00
	Hafta sonu	44,40		Aile	41,20
	Değişken	40,80		Arkadaşlar	41,60
	Her gün	0,80		Komşular	5,20

Bakırköy Botanik Parkının Rekreasyon Kullanım Durumunun Kullanıcı Profili ile İlişkisi

Ankete katılanların gelir seviyeleri ile ulaşım şekli, kullanılan mevsim ve gün, geçirilen zaman ve geliş sıklığının ilişkili olduğu görülmüştür. Buna göre kullanıcılar parka sıklıkla yaz aylarında ve özel araç ve taksi ile gelmeyi tercih ettiklerini belirtmiş olup gelir seviyesi yükseldikçe özel araçla gelen katılımcı sayısı artmakla birlikte hemen hemen her mevsim parkı ziyaret edebildikleri belirlenmiştir. Eğitim seviyeleri bakımından mevsim, kullanılan gün ve geliş sıklığı arasında pozitif bir ilişki olduğu ve üniversite ve lise mezunu kullanıcıların parkı çoğunlukla yazın, hafta sonları ve iki üç ayda bir ziyaret ettikleri tespit edilmiştir. Diğer yandan yaş aralığı ile geçirilen zaman ve geliş sıklığı arasında negatif bir ilişki olduğu görülmüş olup 36-40 yaş aralığındaki kullanıcılar parka iki- üç ayda bir gelirken yaş

aralığının azalması ile parka geliş sıklığının arttığı belirlenmiştir. Benzer şekilde yaş aralığı 65 ve üzeri olan katılımcılar parkta 0-1 saat zaman geçirirken yaş aralığının azalması ile parkta geçirilen zamanın arttığı görülmüştür. Ayrıca cinsiyet ile ulaşım şekli, kullanılan mevsim, kullanılan gün arasında pozitif ilişki görülürken geçirilen zaman ile negatif ilişki olduğu saptanmıştır. Şöyle ki kadın kullanıcıların yaz aylarında hafta sonları özel araç, toplu taşıma veya yaya olarak parka geldikleri ve 1-3 saat zaman geçirdikleri belirlenirken erkek kullanıcıların ise çoğunlukla özel araçları ile hemen hemen her mevsimde ve değişken zamanlarda parkı kullandıklarını tespit edilmiştir. Meslek açısından emekliler ve özel sektör çalışanları değişken zamanlarda parkı ziyaret ederken memurlar ve serbest meslek sahibi kullanıcılar ise sadece hafta sonları geldiklerini söylemişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3. Rekrasyonel kullanımlar korelasyon analizi

Kullanım Durumu	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Meslek	Gelir
Ulaşım Şekli	0,000**	0,890	0,848	0,886	0,019*
Kullanılan Mevsim	0,023*	0,645	0,000**	0,043	0,000**
Kullanılan Gün	0,003**	0,210	0,004**	0,001**	0,031*
Geçirilen Zaman	-0,036*	-0,000**	-0,000**	0,342	-0,000**
Geliş sıklığı	0,391	-0,000**	0,000**	0,667	0,001**

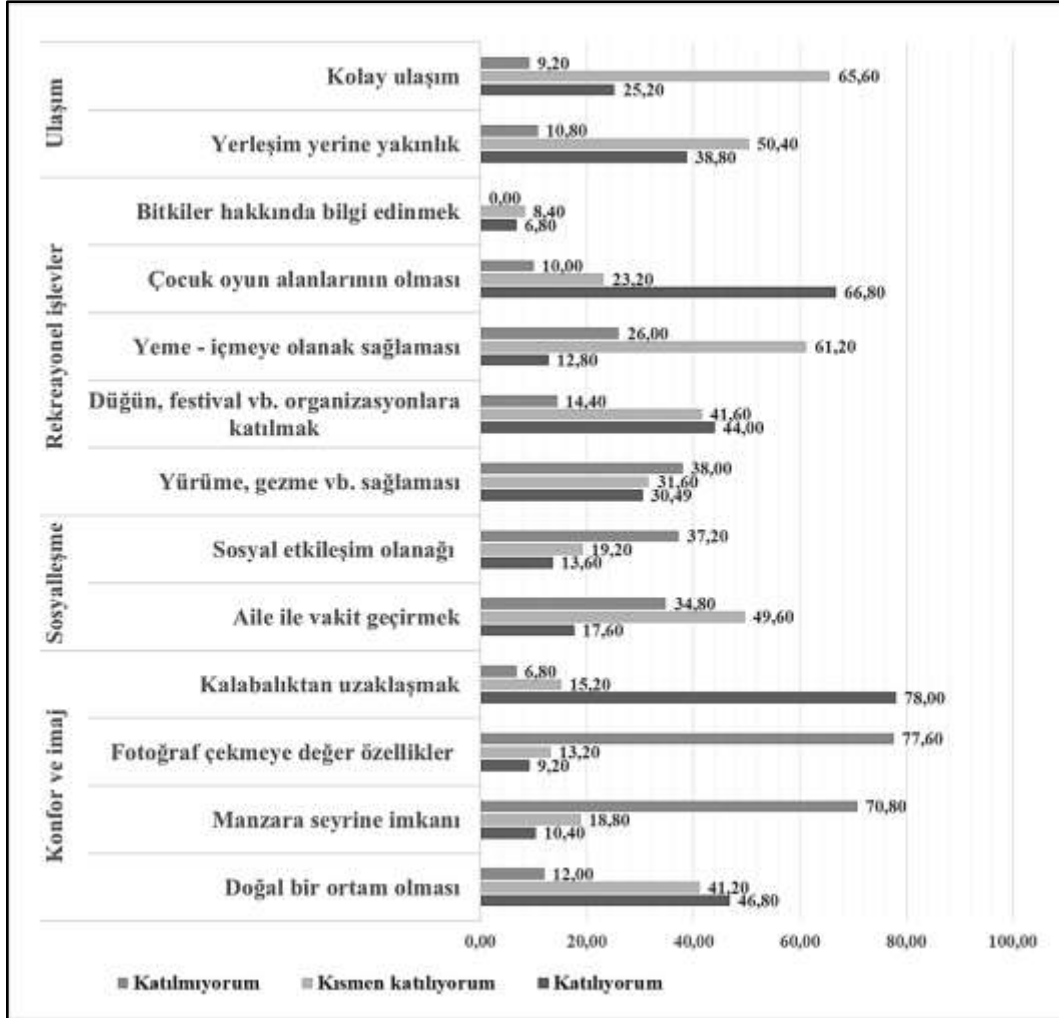
Korelasyon ** 0,01 ve *0,05 seviyesinde önemlidir.

Botanik Parkların Rekreasyonel İşlevlerinin Kullanıcı Katılımı ile Değerlendirilmesi

Bakırköy Botanik Parkının Olumlu Özellikleri

Bakırköy botanik parkının olumlu yönleri açısından kullanıcılar parkın konfor ve imajının etkili olduğu belirtmekle birlikte en yüksek oranda %78 ile kalabalıktan uzaklaşmak için geldiklerini belirtmişlerdir. Sosyalleşme bakımından %49,60 ile aile ile iyi vakit geçirme olanağına kısmen katılan kullanıcılar bulunurken, %37,20'si ise sosyal etkileşime olanak sağlamadığını

belirtip katılmadıklarını söylemişlerdir. Parkın en önemli rekreasyonel işlevinin çocuk oyun alanları olduğu (%66,80) görülürken %61,20 ile yeme-içme olanağı olması durumuna kısmen katılan kullanıcılar bulunmaktadır. Ayrıca %84,40 ile kullanıcıların büyük çoğunluğu parkın bitkiler hakkında bilgi edinilme durumuna katılmadıklarını söylemişlerdir (Şekil 3).

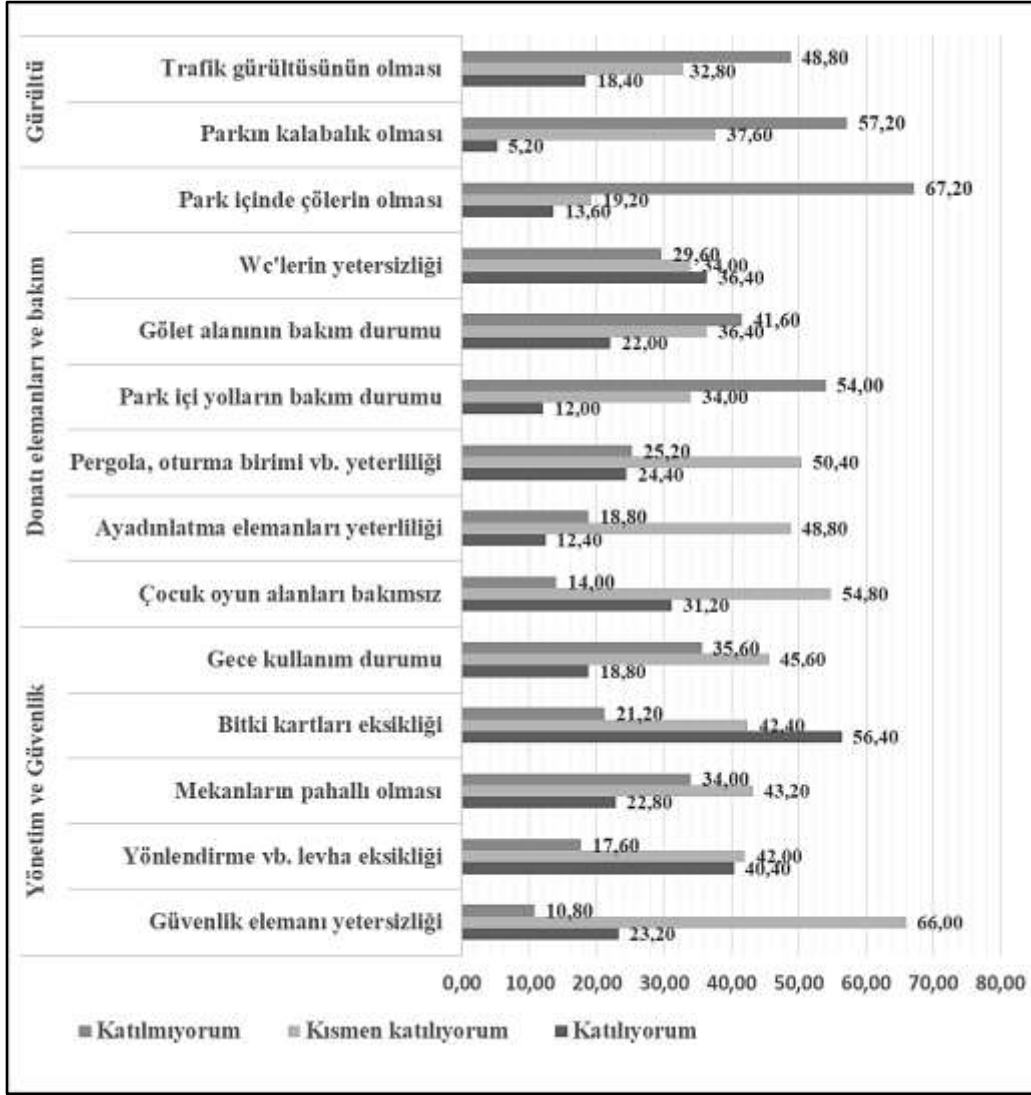
Şekil 3. Bakırköy Botanik Parkı'nın olumlu özellikleri

Bakırköy Botanik Parkının Olumsuz Özellikleri

Bakırköy botanik parkının olumsuz yönleri ve eksiklikleri bakımından kullanıcılar yönetim ve güvenlik eksiklikleri olduğunu söylerken en yüksek oranda %66 ile güvenlik elemanlarının yeterli olması durumu ve %45,60 ile gece kullanımının durumuna kısmen katılıyorum yanıtını vermişlerdir. Donatı elemanları ve bakım

durumu sorgulandığında %36,40 ile WC'lerin yeterli olduğunu söyleyen katılımcılar olurken, %54,80 ile çocuk oyun alanlarının bakım durumuna kısmen katılan kullanıcılar bulunmaktadır. Diğer yandan en yüksek oranda %67,20 ve %57,20 ile park içerisinde çöplerin olması durumu ve kalabalık olma durumuna katılmadıklarını belirten kullanıcılar olduğu dikkati çekmiştir (Şekil 4).

Botanik Parkların Rekreasyonel İşlevlerinin Kullanıcı Katılımı ile Değerlendirilmesi

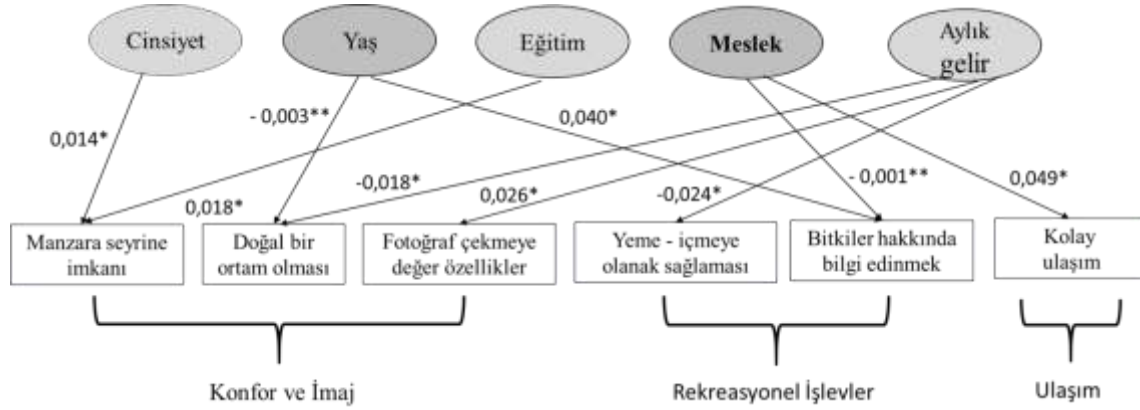
Şekil 4. Bakırköy Botanik Parkı'nın olumsuz  zellikleri

Bakırköy Botanik Parkı'nın Olumlu ve Olumsuz  zelliklerinin Kullanıcı Profili ile İlişkisi

Parkın olumlu özellikleri içerisinde konfor ve imaj bakımından parkın doğal bir ortam olması durumu, yaşı ve gelir düzeyi ile negatif ilişkili olduğu görülmüştür. Buna göre 26-35 yaşı aralığında, aylık geliri 8000 -10000 TL olan kullanıcılar parkın doğal bir ortam olduğuna katıldıklarını belirtmişlerdir. Yaşı aralığının ve gelir düzeyinin azalması ile kısmen katılıyorum yanıtı veren kullanıcıların olduğu tespit edilmiştir. Parka ulaşım şekli

meslek ile doğrudan ilişkili olurken rekreasyonel işlevler ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. şöyle ki memur ve  ğrenci ziyaretçiler parka ulaşım kolaylığına kısmen katıldıklarını söylerken bitkiler hakkında bilgi edinmek için gelindiği sorusuna katılmıyorum yanıtını vermişlerdir. Diğer yandan parkın yeme-içme olanağı sağlaması durumu aylık gelir ile negatif ilişkili olup gelir seviyesinin artması ile kullanıcılar bu faktöre kısmen katıldıklarını söylemişlerdir ( ekil 5).

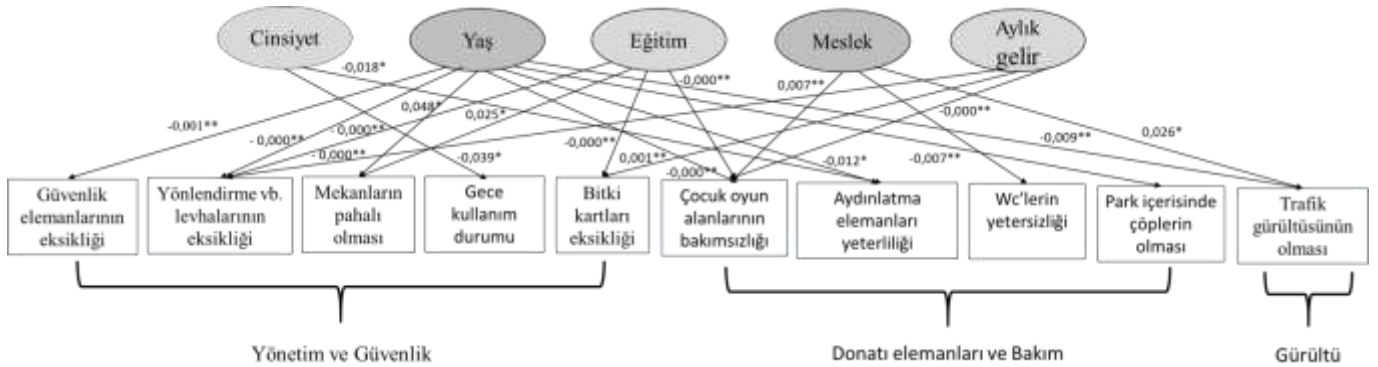
Botanik Parkların Rekreatiyonel İşlevlerinin Kullanıcı Katılımı ile Değerlendirilmesi

Şekil 5. Parkın olumlu özelliklerinin kullanıcılar ile ilişkisi (Korelasyon ** 0,01 ve *0,05 seviyesinde önemlidir)

Bununla birlikte parkın olumsuz yönleri bakımından yönetim ve güvenlik açısından yönlendirme levhalarının eksikliği yaş, eğitim ve aylık gelir ile parkın gece kullanım durumu cinsiyet ile, güvenlik elemanlarının eksikliği ise yaş ile negatif ilişkili olduğu belirlenmiştir. Buna göre 26-35 yaş aralığında olan üniversite mezunu ziyaretçiler yönlendirme levhalarının eksikliği durumuna kısmen katılıyorum yanıtını verirken yaş aralığının yükselmesi ile katılıyorum yanıtının verildiği görülmüştür. Gelir seviyesinde ise 8000-10000 TL olan katılımcılar ise katılıyorum yanıtını verirken, gelir seviyesi düşüğe kısmen katılıyorum yanıtını vermişlerdir. Diğer yandan kadın kullanıcılar parkın gece kullanımına, 26-35 yaş arası kullanıcılar ile lise mezunu olanlar ise güvenlik elemanı eksikliği ile bitki tanıtıcı kartlarının eksikliği durumuna kısmen katıldıklarını söylemişlerdir. Donatı elemanları ve bakım konusu içerisinde çocuk oyun alanlarının bakımsızlığı yaş, eğitim ve aylık gelir ile negatif ilişkili olurken, meslek ile pozitif ilişkili olmuştur. Üniversite mezunu, memur, 26-35 yaş

aralığında, 6000-8000 TL geliri olan kullanıcılar bu faktöre kısmen katılırken yaş aralığının artması ile kullanıcılar katılmadıklarını söylemişlerdir. Aydınlatma elemanlarının yetersizliği yaş ve cinsiyet ile, WC'lerin yetersizliği meslek ile ve park içerisinde çöplerin görülmesi ise yaş ile ilişkilendirildiğinde negatif korelasyon olduğu belirlenmiştir. Şöyle ki 26-35 yaş aralığında olan kadın kullanıcılar aydınlatma elemanlarının yetersizliğine kısmen katıldıklarını belirtirken yaş aralığı yükseldikçe kullanıcılar katılmadıklarını söylemişlerdir. WC'lerin yetersizliği durumuna ile memurlar katılırken, ev hanımları kısmen katıldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca trafik gürültüsünün olması yaş ile negatif ilişkili olup meslek ile pozitif ilişkili olup, öğrenci ziyaretçiler ile 26-35 yaş aralığındaki olanlar trafik gürültüsü olduğuna katılmıyorum yanıtını verirken, memur kullanıcılar ile yaş aralığı daha yüksek olan kullanıcıların bu faktöre kısmen katıldıkları görülmüştür (Şekil 6).

Şekil 6. Parkın olumsuz özelliklerinin kullanıcılar ile ilişkisi (Korelasyon ** 0,01 ve *0,05 seviyesinde önemlidir)

SONUÇ

Günümüzde sosyal ve ekonomik durumda meydana gelen değişiklikler kentsel yaşam kalitesini ve yaşam alanlarının tercihlerini de doğrudan etkilemekte olup yaşanabilirlik fırsatlara erişim, gerçeklik ve anlamlılık, kamusal yaşam ve açık toplum gibi birçok kavramın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kent parkları değişen yaşam koşulları içerisinde yer alan kavramlar yanında özellikle rekreatiyonel açıdan yaşam kalitesinin belirlenmesinde önemli yer tutmaktadır (Sağlık ve Kelkit, 2014). Bir rekreasyon alanının gözlemlenmesi ve insanların bu alan ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi alanın başarılı bir yer haline getirilmesini olanak sağlamaktadır (Fischler, 2000). Bu hususta kullanıcıların tutumları ile algılama ve tercihlerinin belirlenmesinin önemlidir (Talay ve ark., 2010). Bu noktadan hareketle İstanbul kenti Bakırköy ilçe sınırlarında yer alan Bakırköy botanik parkının kullanıcılarının rekreatiyonel açıdan beklentilerinin sorgulandığı bu çalışmada botanik parkın bir kent parkı gibi algılandığı görülmekle birlikte kullanıcılar "Botanik Park" kavramını bilmemekte olup doğa-huzur olarak tanımlamışlardır. Kullanıcılar isim olarak genellikle 'Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesini' duyduklarını ifade etmişlerdir. Botanik park ziyaretçileri genellikle 26-35 yaş arasında ve üniversite mezunu ve memur statüsünde çalışan genç bir kesimdir. Çalışmamız farklı araştırmaların çalışmaları ile örtüşmektedir. Araştırmacılar botanik bahçesi ve milli park örneklerinde rekreatiyonel kullanıma yönelik yaptıkları anket çalışmalarında kullanıcıların çoğunlukla 18-25 ile 30-39 arasında genç bireyler olduğu be doğa ile açık havada olmaktan hoşlandıkları belirtmişlerdir (Ballantyne ve ark., 2008; Yıldız ve Keskin, 2018). Bununla birlikte kullanıcıların sosyo-ekonomik yapıları memnuniyetin sağlanmasında ve alandan optimum düzeyde faydalanılması için önemlidir. Her yaştan ve her kesimden kullanıcıya hizmet verecek nitelikte olmalı ve rekreatiyonel kullanımlara göre ihtiyaçlar şekillenmelidir (Aksoy ve Akpınar, 2001; Borrie ve Birzell, 2001). Yapılan çalışmamızda Bakırköy botanik parkının rekreatiyonel kullanım açısından en yoğun olarak yaz aylarından kullanıldığı görülmektedir. Ziyaretçiler genellikle hafta sonları gelmekle birlikte özel araç ve taksi ile ulaşım sağlamakta ve parkta 1-3 saat zaman geçirmektedirler. Gelir seviyesinin yüksekliği parka geliş sıklığı arttırmakla birlikte özel sektör çalışanları ve emekliler değişken zamanlarda parkı ziyaret etmektedirler. Benzer şekilde Zafri ve ark. (2019) ve Arslan ve Kaymaz (2020) farklı park örneklerinde yaptıkları çalışmalarda parkların genellikle yaz aylarında yoğun bir şekilde kullanıldığını, kullanıcıların 1-2 saat zaman geçirdiklerini belirtirken Zhou ve ark. (2022) ise ulaşımın ziyaret sıklığı ile ilişkili olduğunu vurgulamıştır.

Rekreatiyonel faaliyetler kültürler ve uluslara göre farklılıklar göstermektedir (Sasidharan, 2002). Kamusal açık alanların kalitesinin irdelenmesinde kullanıcının mekânı algılayış biçimi ve mekânın kullanıcının ihtiyaçlarına verdiği cevaplar önemlidir. Bu alanlar içerisinde tasarımın başarılı olması için, parklar kullanıcılara farklı kullanımlar sunmalı, ulaşım kolaylığı sağlamalı (ulaşılabilirlik), güvenli, bakımlı ve çekici olmalı (konfor ve imaj) ve insanlara bir arada olma fırsatı vermelidir (Öztürk ve Temel, 2019). Çalışmamızda Bakırköy Botanik Parkının rekreatiyonel kalite kriterleri bağlamında parkın konfor ve imaj açısından en önemli özelliği kalabalıktan uzaklaşmak için geline sessiz ve sakin bir park olmasıdır. Parka ulaşım taksi veya özel araç ile sağlanmakla birlikte ulaşım nispeten kolaydır. Fakat memur ve öğrenciler ulaşım durumuna kısmen katıldıklarını söylemişlerdir. Kullanıcılar botanik parkta bulunan bitkiler hakkında bilgi edinme durumunun olmadığı belirtmekle birlikte bu durum bitkileri tanıtıcı bir etiketin olmamasından kaynaklanmaktadır. Parkta çocuk oyun alanlarının olması (%66,80) ile yeme-içme mekanlarının varlığı önemli rekreatiyonel işlev olarak belirtilmiştir. Nitekim Karaşah ve Var (2016) ve Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi kullanıcılarının parkı kalabalıktan uzaklaşmak için tercih ettiklerini belirttiklerini söylerken Sağlık ve Kelkit (2014) ile Bahriny ve Bell (2021) ise farklı alanlarda rekreatiyonel eğilimlerini belirledikleri çalışmalarında kullanıcıların büyük çoğunluğunun alanları gezinti yapmak, manzara görmek, eğlenmek, aile ve arkadaşlar ile iyi vakit geçirmek için tercih ettiğini vurgulamışlardır.

Diğer yandan çalışmada, Bakırköy Botanik Parkı'nda kullanıcılar tarafından yönetim ve güvenlik konusunda birtakım eksikliklerin olduğu belirtilmiştir. Bu olumsuz özelliklerin başında güvenlik elemanı eksikliği, çocuk oyun alanları ve donatıların bakımsızlığı gelmekte olup bu eksiklikler sıklıkla üniversite mezunu, memur ve genç ziyaretçiler tarafından bildirilmiştir. Kullanıcılar park içerisinde gürültü olmadığı söylemiş olup bu durum parkın karayolu kısmını çevreleyen ağaç zonunun varlığı ile ilişkilidir. Buna rağmen yaş aralığının yükselmesi ile kısmen de olsa gürültü olduğu söyleyen kullanıcılarda bulunmaktadır. Benzer şekilde Onsekiz ve Emür (2008), Pirseliimoğlu ve ark. (2019) ve Zafri ve ark. (2019) farklı alanlarda yaptıkları çalışmalarda kullanıcıların tuvalet ve atık yönetimi konusunda olumsuz oldukları, güvenliklerinin yetersiz olması nedeniyle parkların akşam kullanımlarının daha az oranda olduğunu söylerken daha bakımlı ve temiz bir çevre olmasının gerektiğini vurgulamışlardır.

Sonuç olarak, Bakırköy Botanik Parkı, kullanıcılar tarafından daha çok standart bir park olarak algılanmakla birlikte eğitim işlevini yerine getirmemektedir.

Botanik Parkların Rekreatiyonel İşlevlerinin Kullanıcı Katılımı ile Değerlendirilmesi

Bunun için park içerisinde yer alan her bitkinin üzerinde Latince-Türkçe isimlerinin, orijinlerinin ve familya adlarının yer aldığı 'Bitki Tanıtım Etiketleri'nin mutlaka yer alması önemli olup ziyaretçilere tanıtacak broşürlerin alan içerisinde dağıtılması önemlidir. Özellikle görme engelli bireyler için bitki tanıtım etiketlerinin sesli veya anlatımlı olacak şekilde uygulanması da herkes için kullanılabilirliği sağlayacaktır. Yine park içerisinde belirli zamanlarda uzman kişiler tarafından bitkileri tanıtıcı günü birlik geziler düzenlenmesi ile botanik parkın farkındalığı artırılmalıdır. Kullanıcısına, çocuk oyun alanları, yürüyüş alanları, düşün alanları, yeme-içme mekanları vb. ile rekreasyona imkan sağlayan Bakırköy Botanik Parkı aynı zamanda doğal manzara görmek, kalabalıktan uzaklaşmak, keşfetmek vb. olanaklarda sunması ile insanların stres atmalarını ve rahatlamalarını sağlamaktadır. Parkın rekreatiyonel olarak sürdürülebilirliğinin sağlanmasında kullanıcıların istekleri göz önüne alınmalıdır. Kullanıcıların vurguladığı gibi parkta bulunan donatı elemanlarının eksikliklerinin giderilmesi (yer-yön levhaları, WC'ler ve aydınlatma elemanlarının sayılarının artırılması vb.) ve bakımlarının düzenli olarak yapılması gereklidir. Kullanıcı grupları göz önüne alınarak parka ulaşım için toplu taşımanın desteklenmesi önemli olmakla birlikte özellikle kadın kullanıcılar için parkın gece kullanımının arttıran önlemler alınmalıdır. Doğa parçalarından zengin güzellikler sunan Bakırköy Botanik Parkında yoğun kullanıcı kitlesi göz önüne alındığında, gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde ulaşabilmesinin sağlanması, dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli konu olup bu amaçla koruma-kullanma dengesinin sağlanması ve içerisinde barındırdığı zengin ve oldukça kıymetli bitki taksonlarının korunması önemli bir yaklaşım olacaktır.

KAYNAKLAR

- Aksoy, V., Akpınar, A. (2011). Research about public green area use and green area demand in Istanbul Fatih district. *Istanbul Commerce University Journal of Science*, 20: 81-96.
- Arslan, E.S., Kaymaz, I. (2020). Visitor perception of recreational ecosystem services and their role in landscape management of Gölcük Nature Park, Turkey. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 27: 202-213.
- Ayar, H., Ayyıldız Durhan, T., Karaküçük, S. (2021). The relationship between environmental attitude and environmentally friendly recreational behaviors in participation in park recreation activities. *European Journal of Education Studies*, 8(5): 85-100.
- Bahriny, F., Bell, S. (2021). Traditional versus modern? Perceptions and preferences of urban park users in Iran. *Sustainability*. 13(4): 2036; DOI: 10.3390/su13042036.
- Ballantyne, R., Packer Hughes, K. (2008). Environmental Awareness, Interests and Motives of Botanic Gardens Visitors: Implications for Interpretive Practice. *Tourism Management*. 29: 439-444.
- Borrie, W.T., Birzell, R.M. (2001). Approaches to measuring quality of the wilderness experience. http://www.fs.fed.us/rm/pubs/rmrs_p020/rmrs_p020_029_038 (Erişim Tarihi: 25.08.2022)
- Connell, J., Meyer, D. (2004). Modeling the visitor experience in the gardens of Great Britain. *Current Issues in Tourism*, 7(3): 183-216.
- Demircan, N., Yılmaz, H. (2004). Erzurum kentinde botanik bahçesi oluşturulması üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 35(3-4): 193-200.
- Fischler, R. (2000). Planning for social betterment: from standart of living to quality of life, urban planning in a changing world, *The Twentieth-Century Experience*, 183 pp. London.
- Güneroğlu, N., Pektaş, S. (2022). Evaluation of Sera lake nature park in terms of user satisfaction. *Turkish Journal of Forestry Research, Special Issue*, 9: 124 – 132.
- Güngör, S., Çakır, M. (2021). Kent parklarında kullanıcı tercihlerinin değerlendirilmesi "Kyoto Japon Parkı ve Kalehan Ecdat Parkı Örneği. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*. Özel Sayı 28: 362-367.
- Gurel, A., Gunduz, A.E. (2011). İstanbul'un ekolojik yapısı üzerine bir araştırma. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1):1-12
- Hepcan, Ç.C., Ozkan, B. (2005). Determination of the facilities and services of botanic gardens as an urban open spaces. *Journal of Ege University Faculty of Agriculture*, 42(3): 159-170.
- Kaffashi, S., Shamsudin, M.N., Radam, A., Rahim, K.A., Yacobe, M.R. (2013). We are willing to pay to support wetland conservation: local users' perspective. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 20(4): 325-335.
- Karaşah, B., Var, M. (2016). Determination of visitor preferences in botanic gardens 'Case of Nezahat Gokyigit Botanic Garden. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 16(1): 120-130
- Konakoğlu, Z.N., Bekar, İ. (2021). The city identity and urban parks relationship: The example of Trabzon. *Asos Journal, The Journal of Academic Social Science*, 9(118): 211-223.
- Lee, T.H., Shen, Y.L. (2013). The influence of leisure involvement and place attachment on destination loyalty: evidence from recreationists walking their dogs in urban parks. *Journal of Environmental Psychology*, 33: 76-85.
- Mat Nazir, N.N., Othman, N., Nawawi, A.H. (2014). Green infrastructure and its roles in enhancing quality of life. *Procedia-Social and Behavioral Science*, 153(2014): 384-394.
- Miller, D., Merrileesa, B., Coghlanb, A (2015). Sustainable urban tourism: Understanding and developing visitor pro-environmental behaviors. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(1): 26-48.
- Onsekiz, D., Emür, S.H. (2018). Determination of user preferences and evaluation criteria in city parks. *Journal of Erciyes University Institute of Social Sciences*, 24: 69-104.

Botanik Parkların Rekreatiyonel İşlevlerinin Kullanıcı Katılımı ile Değerlendirilmesi

- Öztürk, S.M., Temel, S.C. (2019). Evaluation of quality criteria in urban parks: The case of Karabük Kordon park. *Kent Akademisi*, 12: 752-764.
- Pirselimoglu Batman, Z., Özer, P., Ayaz, E. (2019), The evaluation of ecology-based tourism potential in coastal villages in accordance with landscape values and user demands: The Bursa-Mudanya-Kumyaka case. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 26(2): 166-178.
- Razak, M.A.W., Othman, N., Mat Nazir, N.N. (2016). Connecting people with nature: Urban park and human well-being. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 222(23): 476 – 484.
- Sağlık, A., Kelkit, A. (2014). A study on the influence of Çanakkale urban parks on life quality. *COMU Journal Agriculturae Faculty*, 2(2): 43–55.
- Sarp, A., Yücedağ, C., Kaya, L.G. (2021). COVID-19 Pandemi sürecinde parklar üzerine kullanıcıların görüşleri: Antalya-Konyaaltı örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 12(1): 69-75.
- Sasidharan, V. (2002). Special issue introduction: understanding recreation and the environment within the context of culture. *Leisure Sciences*, 24(1): 1-11.
- Shapoval, V., Rivera, M., Croes, R. (2020). The quality of gardens tourism and the visitor experience: differentiating between first time and repeat visitors. *Annals of Leisure Research*, 24(2):1-19.
- Sin, N.H., Anh, T.H.P. (2020). Push and pull factors impacting visitors' loyalty: A case of Saigon zoo and botanical gardens. *Journal of Science Ho Chi Minh City Open University*, 10(2): 120-135.
- Sökmen, E.D., Yener, Ş.D. (2022). Bentler tabiat parkının rekreasyon potansiyelini değerlendirmeye yönelik bir çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 13(2): 176-188.
- Stanford, D., Guiver, J. (2016). Driving pro-environmental change in tourist destinations: encouraging sustainable travel in national parks via partnership project creation and implementation. *Journal of Sustainable Tourism*, 24(3): 484-505.
- Şat, B. (2002). Doğa koruma ve çevre eğitimi açısından arboretumların işlevleri ve Atatürk arboretumu. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 121 s.
- Talay, İ., Kaya, F., Belkayalı, N. (2010). Sosyo-ekonomik yapının rekreatiyonel eğilim ve talepler üzerine etkisi: Bartın kenti örneği. *Coğrafî Bilimler Dergisi*, 8(2): 147-156.
- TÜİK, (2022). Bakırköy İlçe Nüfusu. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 15/08/2022)
- URL-1 (2022) Botanik Park. <https://www.bakirkoy.bel.tr/bakirkoy/botanik-parki.html> (Erişim Tarihi: 12.08.2022)
- Vural, H. (2012). *Tarım ve gıda ekonomisi istatistiği*. Bursa Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Notları No: 107.
- Yıldız, B., Keskin, H. (2018). Kaz dağları (İda) milli parkının rekreatiyonel açıdan değerlendirilmesi. *Academia. Accelerating the World's research*. [Kazdaglari_120200329-79993-1utok4k-with-cover-page-v2.pdf](https://www.academia.edu/120200329-79993-1utok4k-with-cover-page-v2.pdf) (Erişim Tarihi: 12/11/2022)
- Zafri, N.M., Jahangir, A., Prithuli, A.A., Sharmin, N., Islam, I. (2019). Who uses urban parks? A study of user characteristics and activity patterns of Ramna Park, Dhaka. *International Journal of Architecture and Urban Development*, 9(2): 5-14.
- Zhou, B, Huang, M., Li, C.L., Xu, B. (2022). Leisure constraint and mental health: The case of park users in Ningbo, China. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 39(2022): 100562; DOI: 10.1016/j.jort.2022.100562.